

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

YMPÄRISTÖSELOSTUS

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

YMPÄRISTÖSELOSTUS

**ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010
YMPÄRISTÖSELOSTUS**

Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 81:2006
AO-PAINO

Painosmäärä 500 kpl
Mikkeli 2006

Etelä-Savon maakuntaliitto
Hallituskatu 3 A 50100 MIKKELI
puh. 015-321 130 email: info@esavo.fi faksi 015-321 1359

ISBN 952-5093-62-9
ISSN 1455-2930

Johdanto

Maakuntaohjelma

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2007-2010 toteuttaa maakuntasuunnitelman pitkän aikavälin strategiaa. Maakuntavaltuusto hyväksyi Etelä-Savo 2025 Maakuntasuunnitelman 30.11.2005.

Maakuntaohjelma linjaa aluekehitystä ja kokoa ohjelmatyötä. Siinä sovitaan maakunnan keskeiset kehittämistoimenpiteet sekä suunnitelma niiden rahoittamisesta. Maakuntaohjelma on myös pohjana Euroopan unionin toimenpideohjelmien ja kansallisen aluepolitiikan erityisohjelmien toteuttamiselle maakunnassa. Siten keskeiset sisällöt vuosia 2007-2013 koskeviin Itä-Suomen alueelliseen EAKR-ohjelmaan ja ESR-ohjelman Itä-Suomen alueosioon onkin tuotettu Itä-Suomen neljän maakunnan maakuntaohjelmaprosesseissa. Maakuntaohjelmaan sisältyvät myös kansallisten erityisohjelmien – aluekeskusohjelma, osaamiskeskusohjelma, maaseutuohjelma, saaristo-ohjelma – keskeiset painotukset. Maakuntaohjelma on siis sateenvarjo-ohjelma, jossa yhteensovitetaan valtakunnalliset tavoitteet, maakunnassa toteutettavat kansalliset erityisohjelmat ja EU-osarahoitteiset ohjelmat sekä eri viranomaisten suunnitelmat ja ohjelmat.

Maakuntaohjelmassa linjataan myös aluerakenteen kehittämistavoitteita ja toimenpiteitä. Tätä kautta sillä on selvä yhteys maankäytön suunnitteluun, erityisesti maakuntakaavaan, mutta myös alemman asteiseen kaavoitukseen.

Maakuntaohjelmasta on säädetty alueiden kehittämislainsäädännössä ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Maakuntaohjelma on viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien arvioinnista annetun lain (200/2005), jäljempänä sova-lain, tarkoittama aluekehitystä varten laadittava ohjelma, joka – osittain välillisesti - luo puitteita hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille. Sova-asetuksessa säädetään, että maakuntaohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi. Ympäristöarvioinnista vastaa ohjelmasta vastuussa oleva viranomainen, tässä tapauksessa maakuntaliitto.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarkoituksena oli selvittää ja arvioida Etelä-Savossa vuosina 2007-2010 toteutettavan maakuntaohjelman todennäköisiä merkittäviä ympäristövaikutuksia. Arvioinnin tavoitteena oli mm. edistää kestävä kehityksen mukaisia valintoja ohjelman toteuttamisessa ja tulevien ohjelmien valmistelussa.

Maakuntaohjelmasta tehtiin viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun ns. sova-lain mukainen ympäristöarviointi ja ympäristöselostus. Tämä varmisti kansalaisten tiedon saannin ja osallistumismahdollisuuden ohjelmaprosessiin.

Maakuntaohjelman valmisteluun sen eri vaiheissa osallistuivat maakuntaliiton ja sen jäsenkuntien ohella maakunnassa toimivat valtion aluehallintoviranomaiset, keskeiset työmarkkina- ja muiden järjestöjen edustajat sekä erilaiset toimijat kuten yritykset, oppilaitokset, tutkimusorganisaatiot, rahoittajat ja osaamiskeskittymät. Maakuntahallitus hyväksyi maakuntaohjelman valmistelua koskevan tarkennetun työsuunnitelman ja sen liitteenä olevan ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman kokouksessaan 30.1.2006 (työsuunnitelma ja ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma maakuntaohjelman liitteinä 1 ja 2). Arviointisuunnitelmasta neuvoteltiin Etelä-Savon ympäristökeskuksen kanssa 17.1.2006. Vaikutusten arviointi tehtiin maakuntaohjelman toimintalinjoittain. Ympäristövaikutusten arvioinnin laajuus ja ympäristöselostuksen yksityiskohtaisuus suhteutettiin todennäköisten ympäristövaikutusten merkittävyyteen. Ympäristöohjelman valmistelun tukena käytettiin maakuntakaavan yva-ryhmän asiantuntemusta ja maakuntaliiton yva-asiantuntijaa.

Maakuntaliitto kutsui helmikuussa neljä valmistelufoorumia kokoamaan ohjelman sisältöjä ja toimenpiteitä. Ympäristöarvioinnin pohjatyötä

tehtiin valmistelufoorumeissa, joiden tukena käytettiin maakuntaliiton yva-ryhmän asiantuntemusta ja maakuntaliiton yva-asiantuntijaa. Arvioinnissa pyrittiin tunnistamaan ohjelman toimintalinjoilta ne toimenpiteet, jotka edellyttävät ympäristövaikutusten osalta tarkempaa käsittelyä. Tunnistamisen ja arvioinnin menetelmällisenä apuna käytettiin matriisia, jossa maakuntaohjelman toimintalinjat

ja Etelä-Savon ympäristöohjelman tavoitteet on ristiintaulukoitu keskenään (ympäristövaikutusten arviointimatriisin malli liitteenä 1). Arvioinnin yhteydessä määriteltiin myös, mitä ympäristövaikutuksia ohjelmakaudella seurataan ja miten. Valmistelufoorumien kokoonpano on esitetty maakuntaohjelman liitteessä 3.

Ohjelmasisältöjen valmistelu ja ympäristöarviointi

- Virasto kutsui neljä valmistelufoorumia työstämään toimintalinjojen sisältöjä. Foorumin aihepiirit vastaavat maakuntasuunnitelman neljää toimintalinjaa:
IHMISET – HYVINVOINTI – PALVELUT
OSAAMINEN – INNOVAATIOT – TEKNOLOGIA
YRITYSTOIMINTA – TUOTANTO – TYÖELÄMÄ
INFRASTRUKTUURI
  - Foorumeihin kutsuttiin ko. aihepiirien asiantuntijoita, jotka edustivat kuntakenttää ja valtion aluehallintoa, elinkeinoelämää ja muita aluekehityksen kannalta keskeisiä toimijoita (10-15 henkilöä / foorumi).
  - Foorumit kokosivat maakuntasuunnitelman linjausten pohjalta maakuntaohjelman toimenpiteitä sekä arvioivat toimenpiteiden vaikutuksia. Ympäristöarvioinnin perustyötä tehtiin valmistelufoorumeissa. Työn tukena käytettiin maakuntakaavan yva-ryhmän asiantuntemusta ja maakuntaliiton yva-asiantuntijaa. Arvioinnin yhteydessä määriteltiin, mitä ympäristövaikutuksia ohjelmakaudella seurataan ja miten.
  - Foorumit kokoontuivat maalishuhtikuun aikana kaksi kertaa.
- Foorumit hyödynsivät työssään maakunnassa toimivien eri työryhmien työtä sekä maakunnassa laadittuja eri ohjelmia ja suunnitelmia ml. Etelä-Savon ympäristöohjelma.
- Maakuntaliitto valmisteli foorumityön pohjalta maakuntaohjelmaluonnoksen ja ympäristöselostusluonnoksen poliittisen päätöksenteon, yhteistyötahojen ja maakunnan asukkaiden arvioitavaksi ja jatkovalmistelun pohjaksi.

Maakuntaohjelman laadintaprosessin tarkempi kuvaus on esitetty ohjelma-asiakirjassa.

Tiedottaminen, tiedonsaanti ja kansalaisten osallistuminen

Maakunnan asukkaille ja toimijoille annettiin mahdollisuus seurata valmistelua ja osallistua siihen. Ohjelmatyön käynnistämisestä ilmoitettiin kuulutuksella, joka julkaistiin maakunnan sanomalehdissä sekä hallintolain 62 § mukaisesti virallisessa lehdessä. Työn käynnistymisestä ja etenemisestä sekä ohjelman hyväksymisestä tiedotettiin maakunnan tiedotusvälineiden uutisoinnin kautta sekä liiton kotisivuilla ja liiton tiedotuslehdessä Jousessa.

Maakuntaohjelmaluonnoksesta (maakuntavaltuustolle evästyskeskustelua varten toukokuussa esitetty versio) ja ympäristöselostuksen luonnoksesta pyydettiin touko-kesäkuussa sova-asetuksen 6 §:n mukaisesti ympäristökeskuksen lausunto. Lisäksi em. luonnoksista pyydettiin lausunnot 53 yhteistyötaholta; jäsenkunnilta, valtion aluehallintoviranomaisilta sekä aluekehityksen kannalta keskeisiltä muilta toimijoilta.

Ohjelmaluonnos ja ympäristöselostuksen luonnos pidettiin nähtävillä liiton kotisivuilla sekä liiton virastolla touko-kesäkuussa 30 päivän ajan, jona aikana yleisöllä oli mahdollisuus esittää niistä mielipiteensä. Nähtävillä olosta tiedotettiin hallintolain

62 §:n mukaisesti virallisessa lehdessä sekä maakuntaliiton tiedotuslehdessä Jousessa. Kirjallisen lausunnon antoi kaikkiaan 37 yhteistyökumppania. Monisisältöisistä lausunnoista nousi esille kolme yhteistä seikkaa, joihin useimmat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota. Rakenteellisesti aiempaa selkeämmän ohjelman todettiin jäävän toimenpiteissään vielä varsin yleiselle tasolle – ohjelmaan kaivattiin lisää konkretiaa mm. toimeenpanon vastuutahojen ja toteuttamisen aikataulujen osalta. Ohjelman kieleen, helpompaan ymmärrettävyyteen ja kansantajuisuuteen kiinnitettiin myös huomiota, ja samassa yhteydessä esitettiin toivomus tiivistettyä kansanpainoksesta. Ohjelman vaikuttavuuden arviointiin ja seurantaan liittyvät kehittämistarpeet nousivat esille useammassa launnossa.

Ympäristöseloaluonnokseen kommentteja tuli melko vähän, eikä niissä esitetty asiakirjan rakenteeseen tai käsittelyn tarkkuustasoon liittyviä muutostoiveita. Sen sijaan lausunnonantajat esittivät, että väärinymmärrysten välttämiseksi eräitä nykytilakuvauksessa käytettyjä väljiä tai yleistäviä ilmaisuja täsmennettäisiin yksiselitteisempään muotoon. Maakuntaohjelman merkittävimpien ympäristövaikutusten arvioitiin keskittyvän Infrastruktuurin (TL 4) sekä Yritystoiminnan (TL 3) toimintalinjoille, ja niiden kohdalla ympäristövaikutusten yksityiskohtaisempi tarkastelu nähtiin tarpeelliseksi ainakin luonnonvarojen käytön ja riittävyyden sekä luonnon monituisuuden säilyttämisen osalta.

Annetut lausunnot ja muut ohjelmasta ja ympäristöselostuksesta saadut yleisön ja maakunnan toimijoiden mielipiteet otettiin mahdollisuuksien mukaan huomioon maakuntaohjelman sisällössä. Yhteenvedo lausunnoista ja kannanotoista sekä niiden huomioimisesta jatkovalmistelussa toimitettiin maakuntahallitukselle ja maakuntavaltuustolle ohjelman käsittelyn yhteydessä. Maakuntahallitus käsittelee ohjelman ja ympäristöselostuksen kolmannen luonnoksen lokakuussa, ja maakuntavaltuusto hyväksyi ne syyskokouksessaan marraskuussa 2006.

Päätös ja siitä tiedottaminen

Päätös maakuntaohjelman hyväksymisestä, ympäristöselostus ja lausuntoyhteenvedo toimitetaan jäsenkunnille, valtion aluehallintoviranomaisille ml. ympäristökeskus sekä niille toimijoille, jotka osallistuvat valmisteluun tai joilta pyydettiin ohjelmaluonnoksesta lausunto. Päätös ja ympäristöselostus toimitetaan tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle. Päätöksestä tiedotetaan maakunnan tiedotusvälineiden kautta. Päätös sekä ohjelma ja ympäristöselostus asetetaan nähtäville 30 päivän ajaksi liiton virastolle, mistä ilmoitetaan hallintolain 62 § mukaisesti virallisessa lehdessä. Ohjelma ja oheismateriaali ovat pysyvämmiin saatavilla liiton kotisivuilla, ja painettuna julkaisuna (ohjelma) ja monistena (ympäristöselostus ja lausuntoyhteenvedo) liiton virastolta.

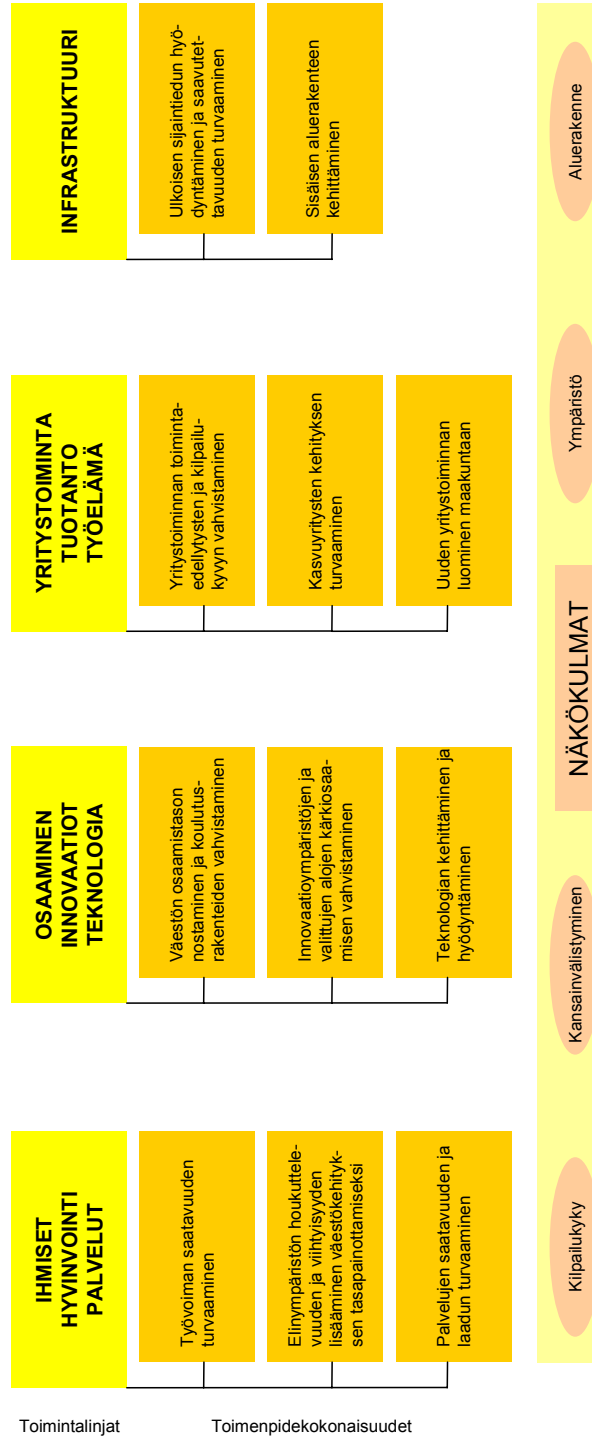
Maakuntaohjelman visio, toimintastrategia ja tavoitteet

Maakuntaohjelman pääasiallinen sisältö, tavoitteet ja toimenpiteet sekä suhde muihin asiaan liittyviin suunnitelmiin ja ohjelmiin on kirjattu varsinaiseen ohjelmasiikirjaan.

ETELÄ-SAVO 2025

VISIO

Avarasti ja luonnonläheisesti asuttu Etelä-Savo on vuonna 2025 Helsingin ja Pietarin metropoliseutuihin verkottunut pohjoiseurooppalainen palvelu-, teollisuus- ja kulttuurimaakunta. Sen menestys perustuu eteläsavolaisuuteen, monikulttuurisuuteen, luonnonmukaisuuteen ja valituille aloille erikoistuneeseen ylivoimaiseen osaamiseen.

Kuvio 1: Etelä-Savon visio, toimintastrategia, toimintalinjat ja toimenpidetekonaisuudet

Ympäristön nykytila ja ominaispiirteet

Etelä-Savon pinta-ala on 18 768 km², josta neljäsosa on vettä. **Rantaviivaa** on yli 30 000 km. Etelä-Savolle tyypillisiä ovat suuret ja karut järvi- ja reittivesistöt, mutta alueella on myös lukuisia pieniä järviä ja lampia. Suuret järvet ovat vedenlaadultaan pääosin erinomaisia, melko matalia, kovapohjaisia ja vain lievästi humuksien värjäämiä. Saimaa muodostaa runsassaarisen reittisokkelon, joka on ollut merkittävä kulkuväylä alueen asuttamisesta lähtien. Saimaan syväväylä on edelleen vilkkaassa veneily- ja tavarankuljetuskäytössä. **Loma-asuntoja** on vesistöjen rannoilla noin 44 000 ja uusia rakennetaan runsaan 500 mökin vuosivauhdilla. Loma-asutusta on koko maakunnan alueella, kuitenkin niin, että eniten loma-asuntoja rantakilometriä kohden on maakunnan länsi- ja lounaisosan kunnissa. Kansallispuistojen sekä suojeluohjelmien ansioista etenkin maakunnan saaristoista löytyy myös laajoja rakentamattomia ranta-alueita.

Etelä-Savon **vesistöjen laadun** suurin uhka on pääosin hajakuormituksen aiheuttama rehevöityminen. Merkittävimmät rehevöittävät aineet ovat fosfori ja typpi. Koska viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana pistekuormitusta on vähennetty merkittävästi, on maa- ja metsätalouden hajakuormituksen sekä haja-asutuksen aiheuttaman kuormituksen merkitys suhteellisesti lisääntynyt.

Pohjavesialueita on muuhun Suomeen verrattuna niukasti. Pohjavesialueita on yhteensä 215 kappaletta, joista vedenhankinnan kannalta merkittäviä pohjavesialueita on reilut puolet. Etelä-Savossa yhdyskuntien vedenhankinta perustuu pääasiassa pohjaveden käyttöön ja ainoastaan Savonlinnassa käytetään pääosin pintavettä.

Pohjaveden laatu on pääosin hyvä. Merkittävin pohjaveden laatua vaarantava tekijä taajamien ulkopuolella on soranotto, etenkin sellaiset soranottoalueet, joiden maisemointi on viivästynyt. **Maa-ainesten oton** ja pohjaveden suojelun yhteensovittaminen onkin yksi tärkeimpiä maankäyttöasioita tällä hetkellä.

Maakuntaohjelmalla pyritään edistämään laadukasta loma-asutusta ja kaavoitusta. Suunnittelun avulla saadaan loma-asunnot sijoitettua

sekä luonnon, että yhdyskuntatalouden kannalta järkevämmiin. Toisaalta loma-asuntojen koon ja varustetason kasvu (kakkosasuntoja) sekä pidentyneet oleskeluajat aiheuttavat erityisiä vaatimuksia jäte- ja vesihuollon järjestämiselle, hajakuormituksen vähentämiselle sekä tiestön ylläpidolle.

Etelä-Savon maa-alaa hallitsee **metsä**: 87 % maakunnan maa-alasta on metsätalousmaata. Metsistä yli puolet on mäntyvaltaisia ja reilu kolmasosa kuusivaltaisia. Loppu kuudennes metsistä on lehtipuuvallaisia. Metsät ovat hyväkasvuisia; niissä syntyy kymmenesosa koko maan vuotuisesta metsien kasvusta. (Metsätalostollinen vuosikirja 2004). Tehokas metsätalous voi vähentää luonnon monimuotoisuutta ja metsäojitus lisää vesistöjen rehevöitymistä.

Laajimmat ja yhtenäisimmät suojellut metsäalueet sijaitsevat **kansallispuistoissa**. Linnansaaren ja Koloveden kansallispuistot Savonlinnan pohjoispuolella edustavat Saimaan saaristo- ja metsäluontoa. Kolmas kansallispuisto on Mäntyharjun ja Valkealan kuntien alueella sijaitseva Repovesi. Erilaisiin **suojeluohjelmiin** kuuluu Etelä-Savon maa-alasta noin kolme prosenttia. Natura verkostoon kuuluu 51800 ha maata ja 145400 ha vettä. Vesialueilla suojellaan Suomen ainoaa kotoperäistä nisäkästä saimaannorppaa.

Maakuntaohjelman tavoitteena on lisätä elinympäristön viihtyisyyttä, luontomatkailua sekä suojelualueverkoston hyödyntämistä myös matkailu- ja virkistystoiminnassa. Saimaa-Pielisen alueelle on suunniteltu maailmanperintötatoksen hakemista.

Suojelualueiden hyödyntäminen perustuu niille laadittaviin hoito- ja käyttösuunnitelmiin, joiden laatimista halutaan maakuntaohjelmassa edistää ja nopeuttaa. Näin luodaan mahdollisuuksia tutustua paremmin eteläsavolaiseen luontoon. Maailmanperintöalueen statuksen saaminen lisääisi mahdollisesti matkailijoiden määrää alueella, mutta hyvällä suunnittelulla voidaan käyttö kannavoidsiten, että myös luonnonarvot säilyvät.

Etelä-Savoon on suunniteltu ja rakennettu runsaasti virkistysreitistöjä. Maakuntaohjelman tavoitteena ei niinkään ole lisätä reittien määrää,

vaan nostaa niiden laatua ja hoidon tasoa. Tämä voi edellyttää jopa reittien karsimista ja voimavarojen keskittämistä vain niille reiteille, joille riittää kävijöitä. Käytön kanavoimisella ja reitistön paremmalla suunnittelulla voidaan vähentää myös ympäristön kulumista ja häiriötä.

Etelä-Savon **energiaa** tuottavissa laitoksissa käytettiin vuonna 2003 yhteensä 2160 GWh:n verran polttoaineita, josta puun osuus oli 62 % ja turpeen 32 %. Laitosten tuotannosta 84 % oli lämpöä ja loput sähköä. Maakunnan omien vesivoimalaitosten tuotanto oli vain 30 GWh ja ulkopuolelta jouduttiin tuomaan sähköä häviöt mukaan lukien 1310 GWh (Itä-Suomen energiatoimisto 2005).

Etelä-Savo on maamme vähäsoisimpia alueita. Etelä-Savon suoalasta on ojitettu yli 80 %. Luonnontilaisia soita on vain 3 % maa-alasta (470 km²). Suot keskittyvät Savonselän vedenjakaja-alueelle, jossa on myös pääosa Etelä-Savon turvetuotantoalueista. Energiantuotannossa käytetyn polttoturpeen tuotantoala Etelä-Savossa on noin 1700 hehtaaria, jolta saadaan keskimäärin 400 MWh verran turvetta hehtaarilta vuodessa.

Peltoa on maakunnan maa-alasta noin 5 %. Eniten peltoa on Mikkelin, Juvan, Rantasalmen ja Joroisten kuntien alueella. Tiloilla on keskimäärin 21 ha peltoa ja 68 ha metsää. Etelä-Savo on pientilavaltaista ja peltoala on huomattavasti alhaisempi kuin koko Suomessa keskimäärin (30 ha). (Etelä-Savon maaseudun kehittämisohjelma vuosille 2007-2010).

Maakuntaohjelman mukaisesti halutaan tehostaa maakunnan omien energiavarojen käyttöä mm. hyödyntämällä tehokkaammin metsiä ja maataloustuotannosta pois jääviä peltoja sekä kehittämällä biopohjaisten raaka-aineiden jalostusta ja laatua. Pelto- ja metsäenergiapotentiaaleja on tutkittu Itä-Suomen energiatoimiston toimesta. Itä-Suomen peltoenergiaohjelman (2004) mukaan Suomen elintarvikkeiden tuotannon yliomavaraisuus vastaa noin 10 % nykyisestä peltopinta-alasta. Tämän perusteella arvioidaan, että Itä-Suomessa teknisesti potentiaalisen peltoalan energiakasvien viljelyyn muodostavat nykyinen kesantoala ja 10 % viljelystä peltoalasta. Nämä ovat yhteensä 57 000 ha, kun oletetaan pellon käytön muutoksen olevan sama eri puolilla maata. Lisäksi maataloustuotannon ulkopuolella olevia viljely- tai kunnostuskelpoisia peltoja on arvioitu Itä-Suomessa olevan noin 93 000 ha, josta osa on kuitenkin sijaintinsa

tai pienen lohkokokonsa vuoksi vaikeasti hyödynnettävissä.

Pelto- ja metsäenergian käytön lisääminen vähentää riippuvuutta fossiilisista polttoaineista ja vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Luonnon monimuotoisuuteen ja metsämaan köyhtymiseen liittyvät kysymykset tulee ratkaista hyvällä suunnittelulla.

Eteläsavolainen **kulttuurimaisema** on monipuolinen, eri toimintojen muokkaama pelto-, metsä- ja vesimaisema, jossa on yksittäisiä luonnon tai kulttuurihistorian arvokohteita. Pitkään jatkunut viljelykäyttö näkyy monipuolisena kasvivalikoimana. Moreenimaiden viljelyn vaikeudet näkyvät konkreettisesti runsaissa kiviainoissa, kivikasoiissa ja niiden jäänteissä. Eniten maaseutumaisemassa on muutaman tilan muodostamia pienehköjä peltoalueita metsän keskellä. Maaseudun haja-asutusalueilla aiemmin vallinnut asutusrakenne, joka suosi vakituisen asutuksen muodostumista vanhoille kylä- ja viljelyalueille on muuttamassa luonnettaan, koska asutus on siirtymässä moreenimäkien laelta rannoille.

Maakuntaohjelmalla halutaan edistää kulttuuriympäristön hoitoa ja kulttuurimatkailua. Kulttuuriympäristön parantamishankkeet edesauttavat kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja ympäristöjen säilymistä. Tukitoimia tarvitaan, sillä nämä kohteet ovat pääasiassa yksityisessä omistuksessa. Maisema-alueiden säilymisen ja hoidon ongelmana on myös viljelyn lopettaminen, maaseudun korkea ikärakenne ja maaseudun tyhjentymisen. Oman kulttuurihistorian tunteminen ja arvostaminen vahvistaa osaltaan eteläsavolaista kulttuuri-identiteettiä ja omanarvontuntoa.

Etelä-Savo on kauttaaltaan asuttu ja **taajamarakenne** sijoittuu pääosin vesistöjen rannoille. Alueen väestötiheys on keskimääräistä alhaisempi, taajamaaste maan alhaisin ja väestön keski-ikä on huomattavan korkea. Etelä-Savossa voidaan erottaa kolme kaupunkitasoa keskusta suurimpana Mikkeli (noin 47 000 as.) ja 17 pienempää kuntatason keskusta, pienimmät noin 1000 asukkaan keskittymiä.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kunnan on huolehdittava **alueiden käytön suunnittelusta** sekä rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan. Kunnalla tulee olla käytettävissään tehtäviin riittävät voimavarat ja asiantuntemus. Kunnan kaavoitustyökalut ovat yleispiirteinen yleiskaava ja yk-

sityskohtainen asemakaava. Etelä-Savossa kuntien kaavoitusresurssit ovat hyvin vähäiset. Kaavat ovat valtaosin konsulttien laatimia.

Kuntien voimavarat ovat viimeisen 10 vuoden aikana menneet rantayleiskaavojen laatimiseen. Rannoista lainvoimaisissa rantayleiskaavoissa on 60 %. Rantayleiskaavat kattavat kaikki suurimmat vesistöt ja kaavat ovat joko jo tehty tai kaavoitustyö aloitettu Pieksämäen kaupunkia lukuun ottamatta kaikissa kunnissa. Yleiskaavoissa on osoitettu noin 12 000 uutta lomarakennuspaikkaa. Ranta-asemakaavoja on Etelä-Savossa hieman yli 500 kappaletta. Niiden toteuttamistilanteesta ei ole tarkkaa tietoa, mutta myös rantakaavoissa on huomattava määrä rakentamattomia rakennuspaikkoja. Nykytilanteessa rannoilla on yli 44 000 jo rakennettua loma-asuntoa ja lisää rakennetaan 500-700 mökin vuosivauhdilla. Määrällisesti mitaten Etelä-Savo on maan toiseksi suurin mökkimaakunta. (Tilastokeskus 2005)

Lainvoimaisia yleiskaavoja ei taajamiin ole juuri tehty, mutta taajamien yleiskaavoitus on nyt, rantayleiskaavojen valmistuttua, viriämässä.

Asemakaavoja on yksi tai useampia kaikissa Etelä-Savon kunnissa. Asemakaavoitettua pinta-alaa on yhteensä 15 031 ha. Asemakaavojen toteuttamistilanteesta ei ole tarkkaa kuvaa, mutta ainakin osittain kuntien asemakaavat ovat ylimitoitettuja ja vanhentuneita. Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen asemakaavojen ajantasaisuuden arviointi on edessä viimeistään vuonna 2013.

Maakuntaohjelman toimenpiteillä halutaan vaikuttaa siihen, että Etelä-Savossa tonttitarjonta on määrällisesti riittävää ja tasoltaan laadukasta. Tämä edellyttää kuntakaavoituksen ja kuntien maapolitiikan aktivoitumista sekä maankäytön suunnittelu- ja ohjausvoimavarojen lisäämistä.

Samanaikaisesti pitää pystyä turvaamaan maakunnan oman sisäisen aluerakenteen (tiestiä, kunnallistekniikka, palvelut) olemassaolo ja käyttöaste.

Hyvällä suunnittelulla voidaan uudisrakentaminen osoittaa tukemaan olemassa olevia rakenteita ja palveluja. Voimavarojen kohdentaminen nykyisten rakenteiden ylläpitoon, tehokkaaseen hyödyntämiseen ja vahvistamiseen on taloudellisesti kannattavaa ja edesauttaa myös alueiden asuttuna säilymistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Uusien asukkaiden ja työntekijöiden houkuttelevuuden Etelä-Savoon ei juurikaan lisää ympäristön kuormitusta, sillä tulomuutolla pystytään ainoastaan pienessä määrin korvaamaan alueelta jo tapahtunutta poisuuttua. Olemassa oleva infrastruktuuri ja nykyinen tonttitarjonta riittää nykyistä huomattavasti suuremman väestön tarpeisiin. Oleellista onkin nykyisen rakenteen toimintakyvyn ylläpidon mahdollistaminen.

Etelä-Savossa on **yleisiä teitä** yhteensä 4830 km. Yleisistä teistä 55 % on päällystettyjä ja 45 % sora-pintaisia. Yleisten teiden lisäksi on kuntien vastuulla olevia katuja sekä tiekuntien tai yksityisten ylläpitämiä yksityisteitä nelinkertainen määrä yleisiin teihin verrattuna.

Etelä-Savon tärkein liikennesuunta on pääkaupunkiseudulle, jonne maakunnan läpi pohjois-eteläsuunnassa johtaa valtatie 5. Muita merkittäviä pohjois-eteläsuuntaisia tietä ovat etelän satamiin johtava valtatie 15 sekä Pietariin suuntaa valtatie 13. Poikittaisväylistä tärkeimmät ovat Savonlinnan kautta kulkeva valtatie 14 ja maakunnan pohjoisosan valtatie 23.

Suurimmat liikennemäärät valtateilla ovat Mikkelin kohdalla valtatiellä 5 (noin 20 000 ajon/vrk) ja Savonlinnan ainoalla läpikulkevalla vt 14:llä (yli 20 000 ajon/vrk). Joukkoliikenteen reitistö keskittyy pääväylille. Haja-asutusalueella on lähinnä koulukyydityksiin liittyviä linja-autovuoroja. Etelä-Savo on erittäin autoriippuvainen maakunta, sillä haja-asutusalueen asuntokunnista 82 %:lla on auto. Vastaava luku taajamissa palveluiden lähellä on 63 %. Koko maakunnan asuntokunnista keskimäärin 32 %:lla ei ole autoa käytössään (Tiehallinto 2005).

Myös **raideliikenteessä** Etelä-Savon pääyhteys on pohjois-eteläsuuntainen rata eli Savonrata, jolla vuonna 2004 kulki runsaat puoli miljoonaa matkustajaa. Tavaraliikenne käyttää sekä Savonrataa että poikittaista Jyväskylän-Pieksämäki rataa, joka jatkuu Joensuuhun. Pieksämäeltä on poikittaisyhteys myös Savonlinnan kautta itärajan tuntumaan Parikkalaan.

Etelä-Savossa **lentoliikennettä** palvelee Ilmailulaitoksen ylläpitämät lentokentät Savonlinnassa ja Joroisissa (Varkauden lentokenttä) sekä kaupungin ylläpitämä kenttä Mikkelissä.

Vesitiekuljetukset keskittyvät uittoa lukuun ottamatta Saimaan syväväylälle. Ulkomaanliikenteestä kaksi kolmasosaa on vientiä ja kolmasosa tuontia. Kotimaanliikenteessä aluksilla kuljetetaan lähinnä raakapuuta ja suunta on latvavesiltä kohti Saimaan eteläosaa. Uiton kokonaismäärä Vuoksen alueella on noin miljoona kuutiometriä (Etelä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelma 2004).

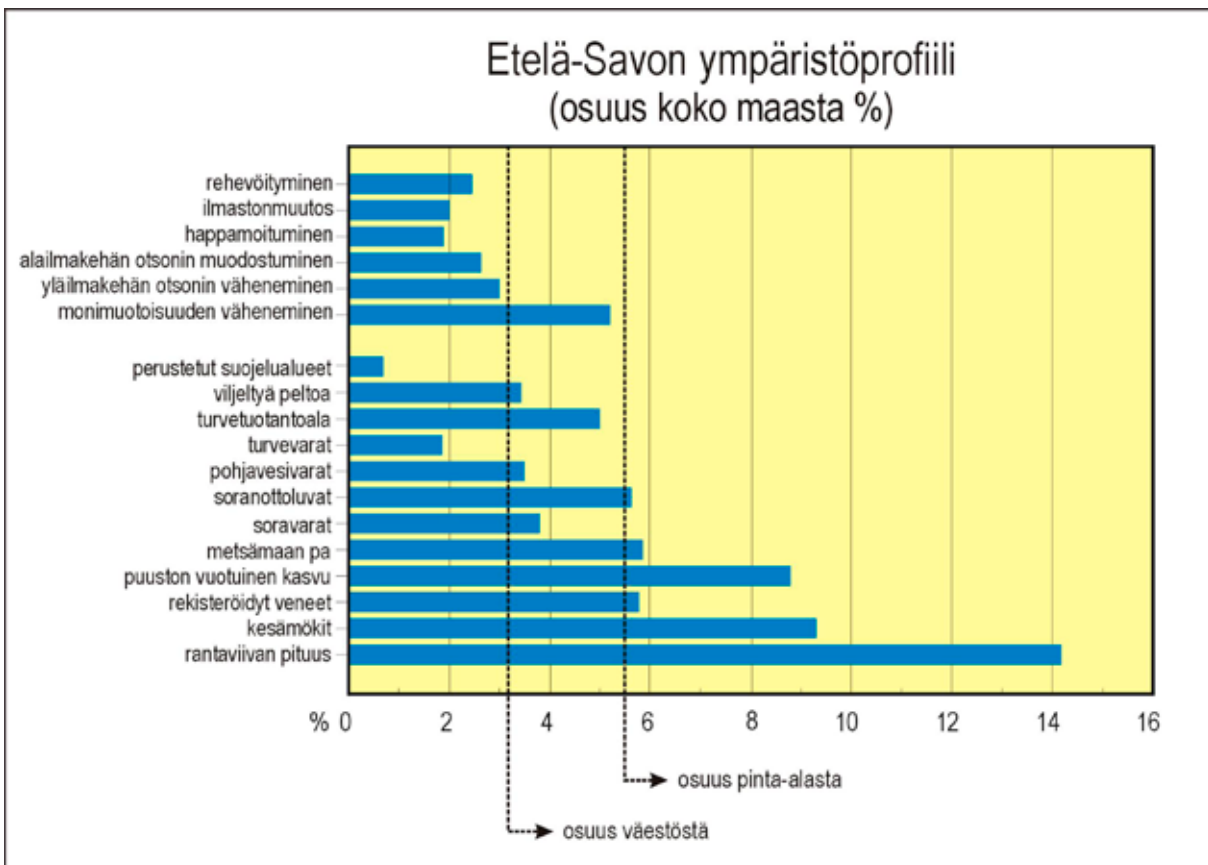
Etelä-Savon alueella on joukko suuria liikennehankkeita, joita on suunniteltu usean vuosikymmenen ajan ja joille on tehty aluevaraukset mm. seutukaavaan. Näitä ovat Savonradan oikaisu välillä Lahti-Mikkeli, Mäntyharjun kanava, joka yhdistää Kymijoen ja Saimaan vesistöt, Savolinnan ohikulkutie ja laivaväylä siirtäminen Kyrönsalmesta Laitaatsiltaan. Kaikkien näiden hankkeiden ympäristövaikutuksia on arvioitu, tosin arvioinnit ovat hyvin eritasoisia. Ympäristövaikutusten arviointeja täytyy merkittävästi täydentää Savonradan oikaisun ja Mäntyharjun kanavan osalta, sillä näistä hankkeista puuttuvat hanke YVA:t. Maakuntaohjelmassa todetaan tämä puute.

Suurilla infrahankkeilla, etenkin uusien linjauksien rakentamisella on aina myös negatiivisia

ympäristövaikutuksia. Toisaalta esim. vesi- ja rautatiekuljetusten lisäämisellä vähennetään liikenteestä aiheutuvia päästöjä ja muita tieliikenteen haittoja. Tieliikenteen päästöt vähenevät myös liikenteen sujuvuuden parantuessa.

Ympäristökuormitus on Etelä-Savossa melko vähäistä. Taajamat ovat enimmäkseen pieniä, teollisuutta on vähän ja suuri osa käytetystä energiasta tuotetaan muualla. Pistemäiset päästölähteet ovat melko hyvin hallinnassa nykyisellä puhdistustekniikalla. Vaikeampia ongelmia ovat hajakuormitus ja ilman saasteiden kaukokulkeutuminen. Myös pilaantuneet maa-alueet ja niiden pohjavesille aiheuttamat riskit ovat nousseet Etelä-Savossa viime vuosina merkittäväksi ympäristöongelmaksi. (Etelä-Savon ympäristöohjelma 2005-2010).

Maakuntaohjelmalla tuetaan maakunnan omaa yritystoimintaa ja sen jatkuvuutta sekä kärkialoja mm. koulutuksella, markkinoilla ja teknologian kehittämisellä. Teknologian kehittämisessä on merkittävässä asemassa ekotehokkuuden lisääminen. Tärkeässä asemassa on myös erilaisten palvelujen kuten sähköisten palvelujen sekä hoivapalvelujen kehittäminen.

Etelä-Savon ympäristöprofiili (Etelä-Savon osuus koko maasta)

Ympäristövaikutusten arviointitavat ja arvioitavat vaihtoehdot

Ympäristövaikutuksella tarkoitetaan sova-lain 2 §:n mukaan ohjelman välittömiä tai välillisiä vaikutuksia ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen (= sosiaaliset vaikutukset); maaperään vesiin, ilmaan ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen sekä luonnonvarojen hyödyntämiseen (=ekologiset vaikutukset); yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön (=kulttuurivaikutukset). Lisäksi myös taloudellisten vaikutusten arviointi kuuluu ympäristövaikutusten arvioinnin yhteyteen.

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi tehtiin toimintalinjoittain. Kunkin toimintalinjan ympäristövaikutuksia arvioitiin kahden vaihtoehdon osalta. Vaihtoehdossa 0 ohjelmaa ei toteuteta (=nykytilavaihtoehto) ja vaihtoehdossa 1 ohjelma toteutetaan. Vaihtoehdon 1 lähtökohdista on, että ohjelma toteutuu sellaisenaan, sekä hyvien tavoitteiden että rahoituksen osalta. Tämä on kuitenkin melko epätodennäköistä ja todellisuudessa ohjelman tavoitteet toteutuvat vain osittain, joka luonnollisesti vaikuttaa myös ohjelmalla saavutettuihin tuloksiin ja niiden vaikutuksiin. Ohjelman toteutumiseen vaikuttaa mm. se miten asioita on priorisoitu ja resurssoitu valtion budjetissa, jos rahaa on osoitettu paljon esim. infrastruktuuriin, niin toteutuksen painopiste on infrastruktuurissa. Arvioitavia vaihtoehtoja valittaessa katsottiin, että erilaisia ohjelman toteutumismahdollisuuksia on niin paljon, ettei niistä voida valita muutamaa yksiselitteistä vaihtoehtoa. Toisaalta vaihtoehtoisia sisältöjä nyt yhteistyössä laaditulle maakuntaohjelmalle on myös keinotehtäviä esittäviä, sillä maakuntaohjelman suuret linjat on lyöty lukkoon jo maakuntasuunnitelmassa

ja ohjelman toimenpiteet ovat linjassa maakuntasuunnitelman kanssa. Lisäksi Itä-Suomen EU-ohjelmien 2007-2013 keskeiset sisällöt on tuotettu neljän maakunnan maakuntaohjelmajärjestelyissä. Maakuntaohjelmaan sisältyvät myös kansallisten erityisohjelmien – aluekeskusohjelma, osaamiskeskusohjelma, maaseutuohjelma, saaristo-ohjelma, keskeiset painotukset.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi tehtiin pääasiassa maakuntaliiton asiantuntijoiden toimesta. Maakuntaliitto neuvotteli tätä ennen arvioinnin lähtökohdista ja menettelytavoista Etelä-Savon ympäristökeskuksen kanssa tammikuussa 2006. Apuna arvioinnissa käytettiin ympäristövaikutusten arviointiryhmää (YVA-ryhmä), jossa on asiantuntimusta ekologisista, kulttuurisista, taloudellisista ja sosiaalisista asioista (YVA-ryhmän kokoonpano, liite 3). Arvioinnissa käytettiin apuna kahdenlaisia taulukoita. Liitteen 1 matriisitaulukon avulla peilattiin maakuntaohjelman toimintalinjoja Etelä-Savon ympäristöohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Tässä arvioinnissa osoittautui, että maakuntaohjelman ja ympäristöohjelman tavoitteet ovat suurelta osin yhtenevät.

Liitteen 2 mukaisen taulukon avulla arvioitiin yleisellä tasolla eri toimintalinjojen sosiaalisia, ekologisia, kulttuurisia ja taloudellisia vaikutuksia. Ympäristövaikutusten arvioinnin laajuus ja ympäristöselostuksen yksityiskohtaisuus suhteutettiin todennäköisten ympäristövaikutusten merkittävyyteen. Arviointiprosessissa pyrittiin tunnistamaan ja arvioimaan ne aihepiirit, jotka edellyttävät ympäristövaikutusten osalta tarkempaa käsittelyä.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset toimintalinjoittain

TL 1. IHMISET – HYVINVOINTI – PALVELUT

Väestönkehityksen tasapainottaminen ja palvelujen turvaaminen

Nykytila ja todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta

Etelä-Savo on muuttotappioaluetta ja ilman erityistoimenpiteitä väestön väheneminen, vanheneminen ja ikärakenteen vääristyminen jatkuvat. Maakunnan elinvoimaisuuden kannalta erityisen tärkeää on turvata alueen työpaikat ja työvoiman saatavuus. Ilman aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa ja tulomuuton edistämistä Etelä-Savo on vaarassa jäädä muiden maakuntien jalkoihin työvoiman saannissa.

Asuinpaikan valintaan vaikuttaa työpaikkojen ohella myös asuinalueen viihtyisyys ja palvelutarjonta. Nykyiset suunnitteluresurssit ovat liian pienet, jotta päästäisiin järjestelmälliseen elinympäristön viihtyisyyden parantamiseen ja suunnitelmalliseen kehittämiseen sekä laadukkaiden palvelujen turvaamiseen ja kehittämiseen.

Ohjelman toteuttamisen arvioidut ympäristövaikutukset

Työvoiman saatavuuden turvaamisella on myönteisiä sosiaalisia ja tasa-arvoon vaikuttavia tekijöitä. Lisääntyvä ammattitaitoisen työvoiman tarjonta luo myös uusia työpaikkoja. Ikärakenne tasapainottuu, kun työikäisen väestön osuus saadaan suuremmaksi. Ulkomaisen työvoiman kotouttaminen ja koulutus vähentävät ristiriitoja, samoin monikulttuurisuuden valmentava asennekasvatus. Ulkopuolelta tulevan työvoiman lisääntyminen myös monipuolistaa kulttuurielämää ja –tarjontaa.

Elinympäristön laadun parantamisella on paljon myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Viihtyisyys, yhdyskuntien toimivuus ja harrastusmahdollisuudet paranevat ja yleinen hyvinvointi lisääntyy. Laadukas tonttitarjonta edellyttää hyvää ennakkosuunnittelua. Suunnitelmallisesti toteutettuna toiminnot sijoittuvat alueille, joissa niistä on mahdollisimman vähän haittaa.

Maakuntaohjelman tavoitteena on turvata hyvät palvelut ja niiden saatavuus. Keinoina on mm. hyvinvointiyrittäjyyden tukeminen palvelurakenteen monipuolistamiseksi. Hyvin toteutettuna tämä luo uusia palveluja ja monipuolistaa tarjontaa. Yksityisten palvelujen kehittämisen rinnalla tulee huolehtia myös julkisten palvelujen kehittämisestä ja laadusta. Uhkana on, että viime aikoina tapahtunut palvelujen keskittymiskehitys jatkuu edelleen, jolloin etenkin maaseudun palvelut heikkenevät. Palvelujen tuottamisessa ei kustannustehokkuus voi ollakaan ainoa kriteeri, vaan myös muita arvoja on otettava huomioon.

Toimenpiteet, joilla haitallisia ympäristövaikutuksia ehkäistään, vähennetään tai poistetaan

Ihmiset – Hyvinvointi – Palvelut –toimintalinjalta on ennen kaikkea sosiaalisia vaikutuksia. Monet näistä vaikutuksista on toteutuessaan hyvin myönteisiä. Palvelurakenteen hallittu muuttaminen ja monipuolistaminen lisää ja parantaa palveluita ja ulottaa niitä myös syrjäisemmille seuduille. Tämä ei kuitenkaan saa johtaa palvelujen liialliseen kallistumiseen eikä julkisten palvelujen alasajoon ja sitä kautta kansalaisryhmien eriarvoiseen kohteluun.

Palvelujen hyvällä ennakkosuunnittelulla ja sijoittamisella sekä uusilla palvelujen toteuttamistavoilla voidaan vähentää palvelujen saatavuudesta aiheutuvia ongelmia. Hyvällä suunnittelulla ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantamisella saavutetaan myös paras lopputulos.

Positiivisia kulttuurivaikutuksia ja –arvoja edistetään elinympäristön viihtyisyyden parantamisessa mm. hyödyntämällä valmistumassa olevaa maakunnan kulttuuriympäristönhoidon strategiaa ja kunnallisia kulttuuriympäristön hoito-ohjelmia. Asukkaiden kotiseurakautta ja kotipaikkasidonnaisuutta edistetään myös vahvistamalla maakunnan imagoa ja kulttuuri-identiteettiä tekemällä näkyväksi maakunnan, alueiden ja paikkakuntien kulttuurin ja historian kehityslinjoja ja ominaispiirteitä.

TL 2. OSAAMINEN – INNOVAATIOT – TEKNOLOGIA

Väestön osaamistason kohottaminen sekä koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen

Nykytila ja todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta

Etelä-Savon maakunnan koulutustaso on heikompi kuin koko maassa keskimäärin, eikä sen suhteellinen asema ole parantunut viime vuosien myönteisestä kehityksestä huolimatta. Ikäluokkien pienentyminen, työelämän kasvavat osaamisvaateet ja kiristyvä kilpailu osaavasta työvoimasta asettavat erityisiä haasteita koulutuksen rakenteille. Ilman voimien kokoamista, yhteistyön vahvistamista ja uusien toimintamallien luomista Etelä-Savo voi jäädä kiristyvässä kilpailussa toiseksi.

Maakuntaan on syntynyt kärkiosaamista materiaali-tekniikan, prosessiteollisuuden elinkaariosaamisen, rautatieteknologian ja ympäristötekniikan sekä matkailun aloilla. Mikäli osaamis pohjaa ei laajenneta, on eteneminen näilläkin osa-alueilla hidasta.

Ohjelman toteuttamisen arvioidut ympäristövaikutukset

Maakuntaohjelmalla tuetaan kärkiosaamisalojen kehittymistä. Näitä aloja ovat mm. ympäristötekniologia ja energiatekniikan (bioenergia) kehittäminen. Uudet tekniikat parantavat ekotehokkuutta ja sitä kautta vähentävät energian ja materiaalin kulutusta sekä päästöjä ja jätteitä. Myös ympäristökasvatukseen (mm. ympäristön tiedostaminen) ja ympäristöosaamisen lisäämiseen satsataan. Maakuntaohjelman tavoitteiden toteutuessa voidaan odottaa teollisuuden ja teknologian kehittymisen myötä syntyvän paljon myönteisiä ympäristövaikutuksia. Toteutettavien toimenpiteiden avulla Etelä-Savolla on mahdollisuus profiloitua yhä vahvemmas ympäristöosaajaksi niin tutkimuksessa, koulutuksen kuin yritystoiminnan ja asukkaiden jokapäiväisen elämän saroilla.

Toimenpidekokonaisuuden myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia syntyy mm. koulutuksen saavutettavuuden takaamisella ja sen monipuolistamisella. Osaamisen lisääminen tuo myös työpaikkoja ja parantaa hyvinvointia.

Toimenpiteet, joilla haitallisia ympäristövaikutuksia ehkäistään, vähennetään tai poistetaan

Etelä-Savossa kehitetyn, PK-yrityksille suunnatun, EcoStart ympäristöhallintajärjestelmän käyttöön otolla voidaan parantaa merkittävästi PK-yritysten ympäristöasioiden hoitoa ja sen tasoa. Uudet tekniikat ja niiden tutkimus lisää yritysten ekotehokkuutta, samoin kaikki alueen ympäristötekniikan ja siihen liittyvän koulutuksen tukeminen.

Ympäristökasvatus ja -koulutus lisäävät tietoa ympäristöasioista ja vaikuttavat asenteisiin myönteisesti.

TL 3. YRITYSTOIMINTA – TUOTANTO – TYÖELÄMÄ

Kasvua ja kilpailukykyä tukeva, työpaikkoja tuottava elinkeinopolitiikka

Nykytila ja todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta

Etelä-Savo ei ole vielä suuressa mitassa kyennyt hyödyntämään niitä sijainti- ja ympäristöetuja, joita sillä on elinkeinoelämän ja työvoiman houkuttelemiseksi alueelle. Maakunnan elinkeinoelämän rakenteen hitaaseen uusiutumiseen on vaikuttanut osaamisen pullonkaulat sekä niukoista resursseista johtuva varovainen suhtautuminen innovatiivisuuteen liittyvään riskien ottoon. Yritystoiminnan monipuolistaminen on erityinen haaste Etelä-Savon maaseutualueille, joilla maataloustyöpaikkojen supistuminen pitäisi pystyä korvaamaan uudella maaseudun elinkeinotoiminnalla.

Venäjän ja Pietarin läheisyys on Etelä-Savolle merkittävä potentiaalinen yhteistyö- ja markkina-alue. Maakunnan pienille yrityksille lähtö Venäjän markkinoille ei kuitenkaan ole niin yksinkertaista. Yrityksistä puuttuu niin tietotaitoa kuin kokemustakin. Näitä puutteita pyritään maakuntaohjelmalla korjaamaan.

Maakunnan tilarakenteesta ja tuotanto-oloista johtuen maatalouden rakennemuutos jatkuu Etelä-Savossa. Aktiivimaatilojen vähentyessä maaseutua uhkaa autioituminen, palvelujen alasajo ja viljelymaisemien taantuminen sekä lajiston yksipuolistuminen. Näitä uhkia pyritään maakuntaohjelmalla torjumaan.

Ohjelman toteuttamisen arvioidut ympäristövaikutukset

Yritysten tietotaidon lisääminen, laatu- ja johtamisjärjestelmien kehittäminen sekä verkostojen kehittäminen ja Venäjä yhteistyö lisäävät yritysten kasvumahdollisuuksia ja edesauttavat elinkeinorakenteen monipuolistamista. Vahvistuvat yritykset pystyvät ottamaan ympäristöasiat paremmin huomioon toiminnassaan.

Teollisuuden ja palvelujen elinkaariohjelmien tehostaminen lisää materia- ja energiatehokkuutta, vähentää päästö- ja jätekuormia ja parantaa kustannustehokkuutta. Ohjelmassa on myös vahvasti mukana ympäristöalan osaamiseen perustavan yritystoiminnan kehittäminen ja alan tutkimus ja t&ek-toimintojen vahvistaminen. Maakunnan osaamista hyödynnetään ekologisessa tuotannossa ja ekotehokkuuskonsultoinnissa.

Bioenergian käytön lisääminen vähentää kasvihuonekaasujen päästöjä ja vähentää riippuvuutta uusiutumattomista ulkoa tuoduista polttoaineista sekä tuottaa työtä ja tuloa paikalliselle väestölle. Bioenergian käytön lisäämisessä tulee kuitenkin huolehtia metsäluonnon elinvoimaisuuden ja monimuotoisuuden säilyttämisestä. Kaikkea potentiaalista peltoalaa ei myöskään ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista ottaa energiakasvituotantoon, toisaalta esim. ruokohelven viljely omalta osaltaan edistää avoimen maiseman säilyttämistä.

Vapaa-ajan asumiseen, matkailuun ja luontoon liittyvän yritystoiminnan tehostaminen lisää loma-asukkaiden ja matkailijoiden määriä. Esimerkiksi loma-asuntoja rakennetaan Etelä-Savoon 500-700 kappaletta vuodessa. Rantarakentamisella on aina vaikutusta mm. rantaluontoon, luonnonvarojen käyttöön (mm. sora), luonnon kulumiseen, liikenteen päästöihin ja energiankulutukseen. Hyvällä toimintojen suunnittelulla (mm. kaavoitus) ja keskittämisellä voidaan haittoja minimoida. Ohjelman tavoitteena on myös hyödyntää luontoon ja rakennettuun ympäristöön liittyviä viihtyvyystekijöitä

matkailun markkinoinnissa. Tämä voi aiheuttaa lisääntyvää painetta luonnonympäristölle ja vaatii tarkkaa ennakkosuunnittelua. Vapaa-ajan asutuksen ja matkailun vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen voivat olla kahtalaisia. Toisaalta mökkiympäristöt luovat uusia avoimia elinympäristöjä ja aukkoja, joista monet eläimet ja kasvit hyötyvät. Toisaalta taas lisääntynyt kulutus ja luonnon ”siistiminen” saattavat vaikuttaa lajistoa vähentävästi.

Toimenpiteet, joilla haitallisia ympäristövaikutuksia ehkäistään, vähennetään tai poistetaan

Yritystoiminnan kasvun aiheuttamia haitallisia vaikutuksia (päästöt, raaka-aineiden ja energiakulutus, melu jne.) voidaan ehkäistä ympäristökasvatuksella, yritysten ympäristöhallintajärjestelmien kehittämisellä, ympäristöalan tutkimustyöllä ja tuotekehityksellä, uusimman tekniikan käyttöön otolla, asennekasvatuksella jne. Kaikki nämä keinot on kirjattu myös maakuntaohjelmaan. Yritysten tarpeet tulisi pystyä ennakoimaan kaavoituksessa ja kunnallistekniikan suunnittelussa ja rakentamisessa.

Vapaa-ajan asumisen ja matkailun kasvattamisen haittoja voidaan ehkäistä hyvällä ennakkosuunnittelulla ja valistuksella sekä tiedon jakamisella. Vesistöille aiheutuvia haittoja vähentää haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyn tehostaminen alan viimeisintä osaamista hyödyntäen (esim. pienkiinteistöjen jätevedenkäsittelyn uudet tekniset ratkaisut).

Kulttuurivaikutuksia voidaan edistää kehittämällä kulttuuriyrittäjyyttä matkailuun, vapaa-ajan asumiseen ja luontoon liittyvän yritystoiminnan ohella sekä hyödyntämällä kulttuuriperintöön liittyvää aineistoa matkailutuotteiden kehittämisessä ja sisälötötuotannossa.

Maatalouden rakennemuutoksen uhkia torjutaan maatilojen yhteistyötä kehittämällä sekä vahvistamalla muun maaseutuyritystoiminnan edellytyksiä. Näin ylläpidetään maaseudun elinvoimaa, runkoasutusta, palveluja ja maisemaa.

TL 4. INFRASTRUKTUURI

Kohti omaa ja kilpailukykyistä aluerakennetta

Nykytila ja todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta

Mikäli lisäresursseja ei ohjaudu suurten infrahankkeiden toteuttamiseen, niin niiden toteutus todennäköisesti tapahtuu hitaammin. Maakuntaohjelmalla voidaan kuitenkin vaikuttaa vain vähäisessä määrin suurten valtion budjetista rahoitettavien infrahankkeiden toteutukseen.

Etelä-Savon kuntien suunnitteluresurssit ovat keskimäärin erittäin vähäiset. Ennakoivaan suunnitteluun ei juuri riitä resursseja eikä aikaa. Myös maapolitiikka hoituu tapauskohtaisesti. Virkistyskäyttöön ja kulttuuriympäristöön liittyviä selvityksiä ei priorisoida resurssienjaossa ensisijaisiksi eli ne jäävät tekemättä.

Ohjelman toteuttamisen arvioidut ympäristövaikutukset

Maakuntaohjelmalla voidaan jossain määrin tukea suurten liikennehankkeiden liikkeelle saamista. Tämä voi tapahtua esim. selvittämällä hankkeiden toteutusedellytyksiä. Maakuntaohjelmaan onkin kirjattu, että maakuntakaavassa säilytetään Lahti-Mikkeli oikoradan varaus ja Mäntyharjun kanavavaraukset. Näillä molemmilla hankkeilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia, joiden selvittäminen on osa maakuntaohjelmassa mainittua hankkeiden suunnittelun aloittamista. Vasta selvitysten tekemisen jälkeen voidaan arvioida hankkeiden kokonaisvaikutuksia ja toteutuskelpoisuutta. Yleisesti ottaen liikenteen sujuvuuden parantaminen vähentää päästöjä, matka-aikaa sekä liikenneonnettomuuksia. Myös kuljetusten mahdollisella siirtymisellä rauta- ja vesiteille on positiivisia ympäristövaikutuksia. Suuret liikennehankkeet aiheuttavat kuitenkin aina haittoja luonnonympäristölle pirstomalla laajoja metsä- ja peltokokonaisuuksia sekä toimimalla esteenä laajien liikkumiselle. Hankkeiden toteuttamiseksi tarvitaan myös runsaasti maa-aineksia ja energiaa.

Kaavoituksen ja yhdyskuntarakenteen suunnittelun tukemisella ja yhteistyön kehittämällä vaikutetaan suunnitteluresurssien kasvuun ja lisätään suunnittelun merkityksen ymmärtämistä. Hyvällä ja ennakoivalla suunnittelulla parannetaan tonttitarjontaa, elinympäristön viihtyisyyttä ja alueellista kilpailukykyä. Kaavoituksen keinoin voidaan myös paremmin hyödyntää ja säilyttää olemassa olevat rakenteet, mikä näkyy kustannusten säästöinä. Keskittyminen voi jossain määrin aiheuttaa syrjäisimpien haja-asutusalueiden palvelurakenteen ylläpidolle ongelmia.

Taajamien rakenteiden ylläpitämiseksi tarvitaan myös taajamiin lisää asukkaita ja toimintoja. Yksi vaihtoehto on markkinoida asuntoja myös vapaaajan ja matkailun tarpeisiin. Myös haja-asutusta ja kyläsuunnittelua tehostetaan yhteistyöllä ja suunnitteluperiaatteita kehittämällä. Näin voidaan helpommin toteuttaa myös keskitettyjä jäte- ja vesihuoltoratkaisuja.

Toimenpiteet, joilla haitallisia ympäristövaikutuksia ehkäistään, vähennetään tai poistetaan

Suurien liikennehankkeiden toteuttaminen edellyttää hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia (hanke-YVA). Ympäristövaikutukset tulee ottaa huomioon myös tarkemmissa suunnitelmissa ja yksityiskohtaisessa toteutuksessa. Usein esim. luonnon monimuotoisuuteen liittyvät asiat ovat kiinni pienistä toimenpiteistä (esim. oikea-aikainen pien-tareiden niitto), jolloin jatkuva tiedon välittäminen ja koulutus on tärkeää.

Olemassa olevan infrastruktuurin ja rakenteiden ylläpito ja hyödyntäminen on kustannustehokasta, säästää luonnonvaroja (maa-aines) ja säilyttää omaa kulttuuriperintöä (vanha rakennuskanta). Haittoja voidaan vähentää myös sijoittamalla eri verkostot (sähkölinit, tiet, viemäri-, vesijohto, kaukolämpö-ymp. johdot ja kaapelit) yhteisiin maastokäytäviin.

Tuetaan seudullisten ja kunnallisten kulttuuriympäristön hoito-ohjelmien sekä käyttövirikistysstrategioiden laatimisen käynnistä.

Ohjelman toteutus ja seuranta

Maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta on tärkeää, että ohjelman strategian toteutumista, toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia seurataan. Seurannan tulee olla jatkuvaa ja säännönmukaista. Koska maakuntaohjelma kokoaa yhteen maakunnassa toteutettavia erityisohjelmia ja toimenpiteitä, voidaan seurannan resursseina käyttää myös erityisohjelmien seurannasta saatavaa aineistoa.

Etelä-Savon ympäristökeskus on laatinut Etelä-Savon kestävän kehityksen indikaattorit (55 kpl), joiden avulla seurataan mm. Etelä-Savon ympäristöohjelman toteutumista. Näillä indikaattoreilla voidaan pitkälti seurata myös maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutumisen ympäristövaikutuksia. Esimerkiksi elinympäristön viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta kuvaavat indikaattorit käyvät suoraan myös maakuntaohjelman toimintalinjan 4 *Infrastruktuuri*

ri vaikutusten seurantaan ja elinkeinoelämän ekotehokkuuden ja luonnonvarojen kestävän käytön indikaattorit sopivat maakuntaohjelman toimintalinjan 3 *”yritystoiminta”* vaikutusten arviointiin. Lisäksi Etelä-Savon TE-keskus, maakuntaliitto ja ympäristökeskus tuottavat yhteistyössä maakuntaa kuvaavaa tilastoaineistoa Etelä-Savo lukuina -nettiedostoon. Myös tätä aineistoa voidaan käyttää ohjelman toimenpiteiden tuloksellisuuden seurantaan (TL 1 ja TL 2). Maakuntaohjelman toteutumisesta saadaan ajantasaista seurantatietoa myös vuosittain kahdelle seuraavalle talousarviovuodelle laadittavan Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman (totsu) valmistelun yhteydessä.

Maakuntaohjelman vaikutuksia arvioidaan ohjelmakauden aikana tai sen päätyttyä aluekehityslakiin perustuvassa ulkopuolisessa arvioinnissa.

<p>Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointimatriisi kootaan ja arvioidaan toimenpiteitä, jotka edellyttävät tarkempaa arviointia (+++ / - - -)</p> <p>Maakuntaohjelman toimintalinjat</p> <p>IHMISET - HYVINVOINTI PALVELUT</p> <p>OSAAMINEN - INNOVAATIOT TEKNOLOGIA</p> <p>YRITYSTOIMINTA - TUOTANTO TYÖELÄMÄ</p> <p>INFRA</p>				
	<p>Etelä-Savon ympäristöohjelman tavoitteet</p> <p>LUONNON MONIMUOTOISUUDEN TURVAAMINEN</p> <p>YMPÄRISTÖN VIIHTYISYYDEN JA VETOVOIMAISUUDEN PARANT.</p> <p>VESIVAROJEN SUOJELU JA RANTOJEN SUUNNITELM. KÄYTTÖ</p> <p>EKOTEHOKAS ELINKEINOELÄMÄ JA LUONNONVAROJEN KEST. KÄYTTÖ</p>			

Maakuntaohjelman vaikutukset (+/-)

Maakuntaohjelman toimintalinjat:	Ekologiset vaikutukset	Kulttuurivaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset
<p>ihmiset - Hyvinvointi – Palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Työvoiman saatavuuden turvaaminen • Elinympäristön houkuttelevuuden ja viihtyvyyden lisääminen väestökehityksen tasapainottamiseksi ▪ Palvelujen saatavuuden ja laadun turvaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> * Suunnitelmallinen maankäyttöpolitiikka parantaa ympäristön laatua ja säästää luontoresursseja + 	<ul style="list-style-type: none"> * Monikulttuurisuus vahvistuu ulkomaisen työvoiman myötä + * Hyvinvoinnin kasvu stimuloi kulttuurielämää + 	<ul style="list-style-type: none"> * Asukkaiden hyvinvointi lisääntyy + * Asukkaiden työhönsosialistuvuus lisääntyy ja työelämässä pysymisen kasvaa + * Vanhempien ikäluokkien, nuorten ja vaikeasti työllistävien ryhmien työmarkkina-asema vahvistuu + * Maahanmuuttajien kotouttaminen ja työmarkkinoille sijoittuminen helpottuvat + * Palvelujen keskittäminen ja yksityistäminen voi johtaa kansalaisten eriarvoistumiseen - 	<ul style="list-style-type: none"> * Aluetalous vahvistuu + * Synty myönteinen, vahvistuva kehityssykli + * Taloudellisen kasvun ja kehittymisen edellytykset vahvistuvat + * Toimivat ja laadukkaat julkiset hyvinvointipalvelut ovat maakunnan vetovoimatekijöitä +
<p>Osaaminen - Innovaatiot – Teknologia</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Väestön osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden vahvistaminen ▪ Innovaatioympäristöjen ja valittujen alojen kärkeasaamisen vahvistaminen ▪ Teknologian kehittäminen ja hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> * Ympäristöosaaminen vahvistuu + * Ekotehokkuus kasvaa + * Bionergiaosaaminen kasvaa + * Elinympäristön laatutaso nousee+ 	<ul style="list-style-type: none"> * Tietoisuus kulttuuriympäristöstä lisääntyy + * Oman kulttuurin ymmärtäminen lisääntyy + 	<ul style="list-style-type: none"> * Väestön koulutus-/osaamistaso ja työmarkkina-asema paranevat+ * Koulutusta vaille olevan väestön osuus pienenee+ * Osaamisintensiivinen tutkimus-/yritystoiminta synnyttää palkanmaksukykyisiä työpaikkoja+ * Syntyy tiede-/tutkimusintensiivisiä ja kriittistä massaa+ * Sosiaalinen pääoma lisääntyy+ 	<ul style="list-style-type: none"> * Uuden teknologian käyttöönotto vahvistaa yritysten kilpailukykyä → aluetalous vahvistuu + * Osaamisintensiivinen tutkimus-/yritystoiminta synnyttää palkanmaksukykyisiä työpaikkoja +
<p>Yritystoiminta - Tuotanto – Työ-elämä</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Yritystoiminnan toimintaedellytysten ja kilpailukyyn vahvistaminen ▪ Kasvuyritysten kehityksen turvaaminen ▪ Uuden yritys toiminnan luominen maakuntaan 	<ul style="list-style-type: none"> * Materiaali- ja ekotehokkuus kasvaa * Bioenergian käyttö kasvaa + * Ympäristöyritystoiminta vahvistuu+ * Loma-asutuksen ja matkailun kasvu lisää liikennettä, energiankuluusta ja ympäristökuormitusta - * Metsien tehostunut käyttö voi vähentää luonnon monimuotoisuutta - 	<ul style="list-style-type: none"> * Kansainvälistyminen lisääntyy + * Viiljelymaseimat säilyvät avoimina + * Matkailuelinkeino hyödyntää ja ylläpitää omaleimaista kulttuuria + 	<ul style="list-style-type: none"> * Työpaikat lisääntyvät + * Asukkaiden toimeentulo ja hyvinvointi vahvistuvat + * Loma-asutuksen lisääntyminen tukee palvelujen ylläpitoa/säilymistä * Maaseudun elinvoimaisuus säilyy+ 	<ul style="list-style-type: none"> * Yrittäjäpolvenvaihdoksia toteutetaan + * Uuden yritys toiminnan syntyä stimuloi aluetaloutta + * Ekotehokkuuden kasvu alentaa tuotantokustannuksia ja lisää kilpailukykyä+ * Loma-asutuksen lisääntyminen vahvistaa aluetaloutta +
<p>Infrastruktuuri</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ulkoisen sijaintiedun hyödyntäminen ja saavutettavuuden turvaaminen ▪ Sisäisen aluerakenteen kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> * Kaavoituksen ja maapolitiikan tasonousee + * Suunnitelmallinen luonnon virkistyskäyttö keskittää haittavaikutuksia + * Suurista hankkeista YVAt + * Liikenneyhteyksien parantaminen vähentää matka-aikaa ja päästöjä+ * Vesi- ja ratakuiljetusten lisääntymisen vähentää päästöjä + 	<ul style="list-style-type: none"> * Järjestelmällinen kaavoitus- ja maankäyttöpolitiikka parantavat rakennettua ympäristöä, maisemaa ja ylläpitää kulttuuriperintöä + * Maakunnan oman kulttuurin arvostus kasvaa + 	<ul style="list-style-type: none"> * Matka-ajat lyhyenevät, liikenne- turvallisuus paranee + * Haja-asutusalueiden palvelujen saatavuus voi heikentyä - * Tietoliikenneverkot ja -palvelut ovat kaikkien ulottuvilla + * Sähköiset palvelut kehittyvät + * Asukkaiden virkistysmahdollisuudet paranevat + 	<ul style="list-style-type: none"> * Järjestelmällinen kaavoitus- ja maapolitiikka vahvistavat aluetaloutta + * Matka-aikojen lyheneminen säästää kustannuksia + * Olemassaolevien rakenteiden käyttö / lisähyödyntäminen tuo säästöjä +

Ekologiset vaikutukset = vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, kasvillisuuteen, eloihin ja luonnon monimuotoisuuteen, luonnonvarojen hyödyntämiseen

Sosiaaliset vaikutukset = vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen

Kulttuurivaikutukset = vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMA 2007-2010

Ympäristöselostus

Maakuntakaavan YVA-ryhmä

Jäsenet:

Jari Ikonen, puheenjohtaja	Itä-Savon kuntayhtymä
Esko Hinkkanen	Rantasalmen kunta
Susanna Tyrväinen	Savonlinnan maakuntamuseo
Jari Ahonen	Mikkelin seudun liitto
Ossi Tuuliainen	Etelä-Savon TE-keskus
Juri Nieminen	RaJuPuSu-yhtymä
Anni Panula-Ontto-Suuronen	Etelä-Savon ympäristökeskus
Marja Kuhmonen	Itä-Suomen lääninhallitus
Timo Kauppinen	Pirksämäen seudun liitto
Hanna Kailasto	Kaakkois-Suomen tiepiiri
Sanna Poutamo, sihteeri	Etelä-Savon maakuntaliitto